

Дробот Ольга,
доктор психологічних наук, професор,
Національний авіаційний університет, м. Київ;
Бойченко Микита,
магістрант, Національний авіаційний університет, м. Київ;
Синчук Вероніка,
магістрантка, Національний авіаційний університет, м. Київ

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОСЕМАНТИКА»

A cognitive approach to modeling the educational space during the study «Psychosemantic» discipline is considered. The specificity of «Psychosemantic» course and practical psychologists training are determined. A learning model based on the cognitive load theory is described. Practice application of the cognitive load theory: «effects», principles and strategies in modeling the educational space in the «Psychosemantic» course is analyzed.

У системі професійної підготовки майбутніх фахівців важливим є використання найбільш ефективних підходів до моделювання навчального простору та пошуку форм викладання, які повною мірою будуть відповідати специфіці курсу та вимогам до особистості професіонала у швидкозмінних реаліях сучасного ринку праці.

Курс «Психосемантика» насамперед спрямований на формування ключових компетентностей майбутніх практичних психологів, серед яких: комунікативна, загальнокультурна та міжкультурна, соціальна, операціональна (О. Дробот, 2019). Його специфіка полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти системного бачення світу у психосемантичному просторі, що вимагає не тільки засвоєння понятійної бази дисципліни, а й особливого розуміння процесів смислоутворення, побудови індивідуальних значень та особистісних смислів у професійній свідомості майбутнього практичного психолога. Це висуває підвищені вимоги до побудови навчального процесу.

Особливої уваги у моделюванні навчального простору заслуговують напрацювання когнітивної психології. Когнітивні підходи спрямовані на розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти: вміння розмежовувати фактичні відомості та оцінні судження, припущення; виділяти міжпоняттєві та міжпредметні зв'язки; аналізувати, синтезувати інформацію; виявляти фактичні та логічні помилки в міркуваннях (М. Бершадський, 2011; Т. Ковіна, 2012).

Зокрема, теорія когнітивного навантаження пропонує власну модель оптимального засвоєння матеріалу, яка базується на забезпеченні «нормативного» навантаження на оперативну пам'ять студентів задля сприяння формуванню «схем», у вигляді яких інформація зберігається у довготривалій пам'яті (J. Sweller, 2011). За умови уникнення перевантаження короткочасної та оперативної пам'яті, результатом ефективно спроектованого навчального простору є не знання про предмет, а розуміння його природи. Наприклад, при непослідовній побудові процесу навчання, якщо студенту дати завдання порівняти поняття «сми́сл» та «зна́чення» в межах дисципліни «Психосемантика», йому доведеться постійно отримувати доступ до короткочасної пам'яті, оскільки ці поняття ще не сформувалися в «схеми» в його довготривалій пам'яті. Студент отримуватиме нові знання під час виконання подібного завдання, переміщуючи отриману інформацію в «схеми», які знаходяться лише на стадії формування, що призведе до перевантаження короткочасної пам'яті та, своєю чергою, до поверхового розуміння суті явищ або навіть неможливості набуття необхідних знань та навичок (P. Chandler, J. Sweller, 1991).

Для зменшення когнітивного навантаження викладач може застосовувати «ефекти», або процедури (J.J.G. Van Merriënboer, J. Sweller, 2005), які лягли в основу принципів теорії когнітивного навантаження: 1) ефект відпрацьованого прикладу характеризується готовністю студента до вирішення проблемних ситуацій за умови попереднього навчання на прикладах вищого рівня; 2) ефект відсутності конкретної мети реалізується шляхом планування завдань (теоретичних чи практичних), які не мають єдиної вірної відповіді, що допоможе студентам сконцентруватися на тих ресурсах, які вони вже мають для вирішення цієї задачі; 3) ефект часткового вирішення полягає у відпрацьованні тієї частини завдання, яка направлена на розвиток більш важливих на даний момент навичок; 4) ефект розподілу уваги досягається шляхом інтеграції декількох джерел в єдиний інформаційний простір; 5) ефект модальності пояснюється важливістю одночасного подання інформації у різні сенсорні канали.

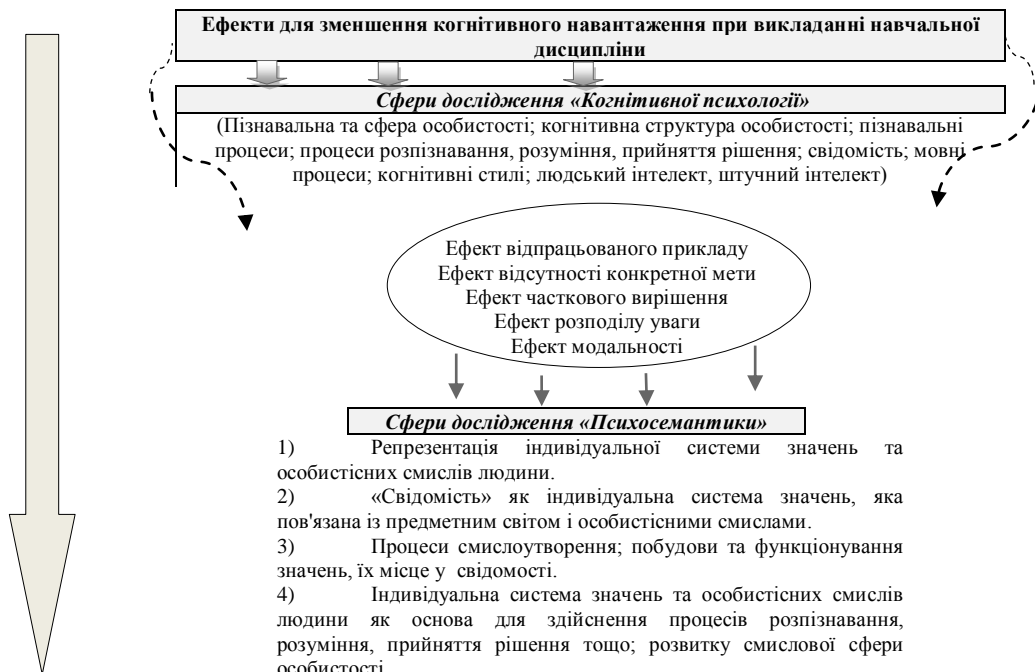

Рис.1 Когнітивна модель навчального простору дисципліни «Психосемантика»

При моделюванні навчального простору важливо оптимізувати навчальну діяльність студентів шляхом правильного дозування навантаження, розробки завдань відповідно до наявних знань та навичок студентів. Прикладом цього можуть бути два підходи до розгляду такої категорії психосемантики, як «образ світу»: через вивчення структурних елементів і їх подальшого об'єднання у цілісну структуру та через коментування моделі крізь призму поняття. Зважаючи на складність використання методів діагностики психосемантичного змісту свідомості, важливо поступово відходити від покрокових рекомендацій викладача, які втрачають свою ефективність з мірою поглиблення знань студентів, до самостійного опанування технікою застосування діагностичного інструментарію. У випадку, коли студент вже має експертний досвід в проведенні дослідження, занадто велика кількість вказівок викладача спричиняє зайве навантаження на робочу пам'ять студентів, оскільки вони співвідносять їх зі знаннями, які вони вже мають. Для завдань, що є складними для студентів, слід мінімізувати зайву інформацію, яка не має безпосереднього відношення до заняття, так як студенти не навчаються ефективно, коли їх увага спрямовується на вже відомі факти. Задля глибшого розуміння та кращого запам'ятовування варто заохочувати студентів до візуалізації вивченого, до наочного уявлення інформації яку вони дізналися. Цей розумовий процес допомагає автоматично згадувати її без особливих усвідомлених зусиль. Так, схематичне зображення свідомості як багат шарової структури або зображення системи зв'язків між, наприклад, поняттями «слово», «значення», «образ» та «індивідуальна система значень», «особистісний смисл», «образ світу» ефективно впливає на розуміння студентами змісту даних категорій.

Таким чином, принципи теорії когнітивного навантаження мають своє відображення при моделюванні навчального простору в рамках курсу «Психосемантика». Зокрема, важливим для ефективного формування компетентностей у майбутніх практичних психологів є використання стратегій, які направлені на розвиток у студентів критичного мислення, системного бачення світу людини, розуміння смислової сфери особистості, її неповторності, індивідуальності, особливого розуміння смислотворчих процесів у свідомості з використанням психосемантичного підходу та психосемантичного інструментарію. Ці стратегії полягають у правильному балансуванні навчального навантаження, поступовому відході від покрокових рекомендацій викладача, єдино правильних шляхів вирішення завдання та орієнтуванні на формування когнітивних «схем» у довготривалій пам'яті студентів задля глибшого розуміння суті явищ та набуття необхідних знань і навичок.